

www.nfunorge.org
Youngstorget 2B, 0181 Oslo
Postboks 8954, Youngstorget,
0028 Oslo
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org
www.facebook.com/NFUorge

26.04.2024

Innspill til straffereaksjonsutvalget

Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) er en menneskerettighetsorganisasjon som jobber for full deltakelse og likestilling for mennesker med utviklingshemming. Vi har ca. 8500 medlemmer fordelt over hele landet.

NFU takker for muligheten til å komme med muntlig innspill på utvalgets innspillsmøte den 20. mars 2024. Vi vil med dette komme med våre innspill også skriftlig.

NFU har medlemmer som har erfaring fra, og som sitter i, kontrollkommisjonen ved St. Olavs hospital for sentral fagenhet for tvungen omsorg. Synspunkter som disse medlemmene har kommet med, er uttrykk for deres oppfatning og mening, og må ikke tilskrives kommisjonen som sådan. Vi vil i vårt innlegg fokusere på dom til tvungen omsorg og peke på det vi mener er sentrale momenter for denne særreaksjonens fungering.

Situasjonen før dom til tvungen omsorg

Vi vil starte med å vise til situasjonen før en person dømmes til tvungen omsorg. Personer med alvorlig utviklingshemming er avhengige av bistand i hverdagen. Etter helse- og omsorgstjenesteloven er det kommunen som er ansvarlig for at personen mottar nødvendige og forsvarlige tjenester.

NFUs medlemmer som har sittet i kontrollkommisjonen, forteller at svært mange som de har møtt under gjennomføring av dom til tvungen omsorg, har gitt uttrykk for at de aldri har hatt det så godt. Dette er i mange tilfeller personer som er vært forsømt av samfunnet og det er tydelig at de nå profiterer på trygge og stabile rammer under tvungen omsorg.

Dette sier mye om hvordan tjenestene har vært i kommunen, forut for at personen har begått kriminelle handlinger.

Samhandlingen har sviktet i kommunen og i spesialisthelsetjenesten før personen ble dømt, med tragisk resultat.

Arbeidet i fagenheten og tiltakene

Når det gjelder det som skjer etter domfellelse, på fagenhetens sengeavdeling med utredning, og overføring til tiltak primært i hjemkommunen, mener NFUs medlemmer som har deltatt i kommisjonen, at dette fungerer svært godt både i forhold til samfunnsvernet og til det beste for domfelte. Fagenheten sitter på avgjørende erfaring og kompetanse, og gir tiltakene som gjennomfører særreaksjonen tett oppfølging gjennom veiledning og kompetansebyggende tiltak.

Relasjon og kontinuitet er veldig viktig for å få hverdagen til å fungere for utviklingshemmede. I tiltakene får de omsorgsdømte tydelighet og rammer, de får stabilt personale og de får mulighet til å etablere relasjoner.

Det å ha personale som kjenner personen og som kjenner kjennetegnene når noe er i ferd med å skje, er helt avgjørende for å hindre gjentakelse av alvorlig kriminalitet.

Erfaringen med de tiltakene som gjennomfører særreaksjonen utenfor fagenheten, er at det gjøres en veldig god jobb. Fra å være mistilpasset, så jobbes det med de omsorgsdømte for å få en god døgnrytme, komme ut i arbeid eller et dagtilbud eller en varig tilrettelagt arbeidsplass. Det gjøres omfattende arbeid med relasjoner.

Tilgang til spesialisthelsetjenester i psykisk helsevern

En bekymring vi har er at det kan se ut som om flere omsorgsdømte forut for dom, har hatt mangelfull tilgang til spesialisthelsetjenester i psykisk helsevern. Mange som er dømt til tvungen omsorg har sammensatte behov og deriblant behov for psykisk helsehjelp.

Norsk kompetansetjeneste for utviklingshemming og psykisk helse ga i januar i år ut en rapport som viser at pasienter med utviklingshemming ikke får tilgang til god og effektiv psykisk helsehjelp i hele landet. Sammenholdt med at mennesker med utviklingshemming har nær dobbelt så stor risiko for å utvikle psykisk sykdom som befolkningen ellers, ser vi alvorlig på funnene gjort i denne rapporten.

Det samme utfordringsbildet vil også gjelde mennesker med utviklingshemming som soner i fengsel og er noe vi håper utvalget tar med seg i sin evaluering og utredning.

Kapasitetsutfordring hos fagenheten

Videre ser vi også med bekymring på den kapasitetsutfordring som fagenheten møter ved at et stadig høyere antall mennesker dømmes til tvungen omsorg hvert år. Vi mener det er viktig at fagenheten rustes og styrkes, slik at økningen i antall dømte til tvungen omsorg ikke medfører at gjennomføringen av særreaksjonen faller i kvalitet. Det er helt avgjørende at tiltakene fortsatt rettes individuelt og at manglende kapasitet ikke medfører at det blir institusjonstenkning i gjennomføringen av tvungen omsorg.

Livet etter dommen

Når det gjelder opphør av tvungen omsorg og tilbakeføring til et liv i kommunen, ser vi mange utfordringer.

For å få til en sømløs overgang til et liv etter dommen, er det viktig at kommunen hele veien er involvert.

Det er slik at den omsorgsdømte gis en tilknytning til kommunen under gjennomføringen av særreaksjonen og følgelig er forberedt når livet skal leves ute i kommunen.

Det har vært et problem at flere kommuner har vært motvillige til å engasjere seg.

Det kan være mange grunner til dette, og det er mange som dømmes til tvungen omsorg som vil ha omfattende behov for bistand fra kommunen når de tilbakeføres etter straffereaksjonen. Det bør likevel ikke være slik at manglende velvillighet fra kommunen gjør at alt viktig arbeid gjort i gjennomføring av tvungen omsorg, går tapt i det øyeblikket kommunen blir ansvarlig igjen.

Siden det er kommunene som til syvende og sist vil bli ansvarlig for tjenestene til disse personene, mener vi det kunne vært hensiktsmessig med en plikt for kommunene til å involvere seg i det som skjer i gjennomføringen av tvungen omsorg.

Statlig finansiert prøveløslatelse av forvaringsdømte

Siden utvalget også skal evaluere ordningen med statlig finansiert prøveløslatelse av forvaringsdømte til plassering i institusjon eller kommunal boenhet, vil vi bare kort avslutningsvis understreke den klare rettssikkerhetsmessige problematikken knyttet til at ordningen aldri har vært evaluert. For de langt fleste, deriblant oss, var ordningen lite kjent før TV 2s undersøkelser i 2022 og undersøkelsene viste blant annet at mange av de som er med på ordningen er lettere utviklingshemmet. Vi ser frem til at ordningen får en reell gjennomgang.

Med vennlig hilsen

(sign)

Hedvig Ekberg
Generalsekretær

(sign)

Arnhild Voll Eek
Juridisk rådgiver